

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

Advent 2023

Vergeven

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

28^e jaargang nr. 1, Advent 2023

Inhoud

Thema: Vergeven

Vergeving als innerlijke strijd	1
Straf en vergeving	4
Heer, reken het hun niet aan	8

Adventtijd

Gods wording in de mens	12
-------------------------	----

Op de groei – opvoeding

Oog om oog, tand om tand?	15
---------------------------	----

Onder de zon – jongeren

Gedragen door de groep	18
------------------------	----

Kennismakingsinterview

Drie treden omhoog en omlaag	20
------------------------------	----

Boeken

Het meditatieve gesprek	23
-------------------------	----

Uit ons bewindsgebied

Van de bewindsdrager	24
----------------------	----

Landelijke Raad	25
-----------------	----

Internationaal

Over de grenzen	27
-----------------	----

Allerlei

Aankondigingen	28
----------------	----

De gemeenten en hun geestelijken	30
----------------------------------	----

Gestorvenen	31
-------------	----

Colofon	33
---------	----

Van de redactie

Vergeven en vergeten, het klinkt als een eind goed, al goed. Zowel in het thema gedeelte van dit nummer als in het artikel over de adventstijd kunt u echter lezen dat het ook een begin kan zijn, zelfs nog na de dood zoals bij Stefanus. Steeds gaat er een intensief proces aan vooraf, dat misschien wel nooit helemaal af komt. De weg ernaartoe lijkt echter belangrijker dan het eindpunt zelf; de weg vormt een brug over het geleden leed heen. Een brug waarlangs zelfs vanaf de andere kant een stukje hemelse vrede terug geschonken kan worden. En zoals bij de Graaf van Monte Cristo de vorming die hij als volwassene nog ontving, hem hielp te vergeven, zo kunnen we ook kinderen opvoeden tot mensen die bereid zijn tot vergeven. Over dit laatste leest u in *Op de Groei*. De bewindsdrager schrijft hoe in de synode al vooruit gekeken wordt naar honderd jaar mensenwijdingsdienst in Nederland. In onze boeken rubriek vindt u tenslotte een boekje dat laat zien dat gesprek en meditatie goed samen kunnen gaan. De redactie wenst u vele lichtpuntjes toe in de donkere dagen van de adventstijd.

Judith Slokker

Illustratie vooromslag: De terugkeer van de verloren zoon. Rembrandt van Rijn (1668), Hermitage Sint Petersburg

Thema: Vergeven

Het vermogen om te kunnen vergeven is een van de grote thema's in het religieuze leven waartoe Christus ons als mensen inspireert. Judith Slokker opent het themagedeelte van dit Adventnummer met de biografie van een jonge vrouw uit de twintigste eeuw die getuige was van de genocide in Rwanda. Mathijs van Alstein neemt u vervolgens mee terug in de tijd naar de negentiende eeuw en werkt het vergevingsmotief in het leven van de Graaf van Monte Cristo uit, zoals de schrijver Alexander Dumas dat in zijn roman heeft beschreven. Tot slot komen we nog verder terug in de tijd uit bij het begin van onze jaartelling en vertelt Marianne de Nooij over de grote kracht van vergeving in het leven van een van haar favoriete vroege christenen, de leerling Stefanus wiens naamdag de tweede kerstdag is, en legt een verbinding met gezichtspunten vanuit de antroposofie.

Immaculée Ilibagiza – vergeving als innerlijke strijd

door Judith Slokker (gemeente Alkmaar)

Immaculée Ilibagiza overleefde de holocaust in Rwanda in 1994 waarbij in honderd dagen tijd bijna een miljoen Tutsi's vermoord werden.

'Je kunt nooit genoeg bidden', zei haar vader altijd. Immaculée Ilibagiza groeit op als het derde kind en enige meisje in een katholiek gezin in Rwanda. Ze heeft drie broers. Haar ouders zijn docent en beiden zeer actief in het ondersteunen van mensen die minder hebben of die goede raad nodig hebben. Het gezin van Immaculée behoort tot de Tutsi minderheid. Ondanks het feit dat haar ouders in 1959 en in 1973 al slachtoffer waren van oploeiend Hutu geweld tegen de Tutsi's, is etnisch onderscheid thuis geen thema. De mensen om hen heen worden gewaardeerd als mens, ongeacht hun etnische afkomst.

Geloof, hoop, moed

Tijdens haar studententijd in Butare, laait de discriminatie van Tutsi's op. De enige

radiozender is openlijk vijandig tegen Tutsi's. Kakkerlakken worden ze op de radio genoemd. Na jaren onderhandelen wordt een akkoord bereikt tussen de Hutu president en de Tutsi leider. Een week later wordt het vliegtuig van de president uit de lucht geschoten. Een extremistische Hutu leider neemt de plaats van de president in en spoort de Hutu's aan om alle Tutsi's te vermoorden. Het is dan vlak voor Pasen in 1994.

Immaculée is thuis bij haar ouders met Pasen. Haar liefste broer hoort op de radio over de dood van de president en wil vluchten. Haar vader gelooft dat de storm wel over zal waaien en besluit dat ze blijven. De volgende dag mag niemand meer zijn huis uit. Een speciale eenheid, de *Interahamwe*, moordt in het hele land systematisch alle Tutsi's uit. Haar vader draagt Immaculée op te vluchten naar pastor Murinzi. Immaculée krijgt zijn rozenkrans mee.

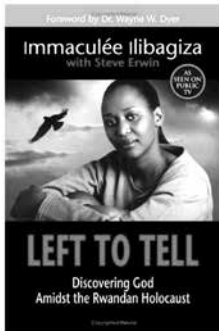
De pastor verbergt Immaculée met vijf andere vrouwen in een kleine privé badkamer die aan zijn slaapkamer grenst. Een dunne muur verbergt hen voor de buitenwereld, maar Immaculée kan de moordenaars horen aankomen. Het is op dat moment haar beurt om zich even uit te rekken en ze kijkt kort onder het doek door dat voor het raam hangt. Deze moordenaars zijn geen soldaten, ook geen getrainde militie, maar het zijn haar burens en andere bekenden. Ze hebben zich gekleed als demonen en Immaculée ziet de bloeddorst in hun ogen.

Ze is doodsbang en wordt overspoeld door een golf van wanhoop. Ze wil bidden maar ze weet de woorden niet meer. Voor het eerst hoort ze nu een stem in haar oren, die haar wil overtuigen dat God haar niet zal helpen, dat ze dit niet zal overleven, dat ze pijn en dood verdient. Ze bundelt al haar kracht en bidt intenser dan ze ooit gebeden heeft. De stem laat haar niet los. Immaculée beseft dat haar overleven afhangt van deze innerlijke strijd: van haar geloof, hoop en moed. Ze beseft dat ze alleen op God kan vertrouwen in deze strijd.

Ze weten niet wat ze doen

De badkamer blijft onopgemerkt, maar de moordenaars kunnen elk moment terug komen om te zoeken naar nog meer Tutsi's om hen om te brengen. Immaculée merkt dat ze meteen ten prooi valt aan de duistere angsten en twijfels wanneer ze niet bidt. Dus blijft ze zoveel mogelijk bidden, de rozenkrans en het Onze Vader. Biddend voelt ze Gods liefde om zich heen.

Op een avond vertelt de pastor wat er buiten gebeurt. Het hele land is op slot, scholen en markten zijn dicht tot de klus klaar is. 'Welke klus?' vraagt Immaculée. 'Alle Tutsi's doden.' Er worden wapens uitgedeeld aan alle Hutu's, en drugs en alcohol om de moed erin te houden. Zelfs kerken zijn geen veilige plek meer, ze worden in brand gestoken met alle vluchtelingen erin. Lichamen liggen als brandhout opgestapeld langs de straten. De stank is ondraaglijk. Immaculée wordt bevangen door

een woede zo groot als ze zich nooit had kunnen voorstellen. Het liefst zou ze zelf alle Hutu's vermoorden.

Kort daarna komen de moordenaars een tweede keer het huis doorzoeken. Immaculée wil weer bidden, maar de stem zegt haar dat ze een leugenaar is: 'Hoe kun je zeggen dat je van God houdt, als je zoveel van zijn schepselen haat?' Ze weet dat de stem gelijk heeft.

Ze bidt tot God en zegt dat het haar niet

lukt om te bidden voor vergeving van de moordenaars. Ook deze keer blijven de vrouwen onopgemerkt. Maar Immaculée's gebeden voelen leeg in de dagen erna. Op een avond hoort ze geschreeuw buiten en daarna het gehuil van een baby. De moordenaars hebben blijkbaar een moeder vermoordt en haar baby op straat achter gelaten om te sterven. Immaculée bidt tot God voor de ziel van dit kind en vraagt: 'Hoe zou ik mensen kunnen vergeven die een baby zo iets aandoen?' Tot haar verrassing hoort ze een heel helder antwoord: 'Jullie zijn allemaal mijn kinderen... en de baby is nu bij Mij.' Opnieuw hoort ze Zijn stem: 'Vergeef ze, ze weten niet wat ze doen.' Haar woede vloeit weg. Voor het eerst voelt ze medelijden met de moordenaars en kan ze oprecht voor hen bidden.

Ogen ontmoeten elkaar

Op de radio in de slaapkamer van de pastor hoort ze dat in haar provincie bijna alle Tutsi's zijn vermoord. Immaculée is één van de weinige Tutsi's die nog niet is vermoord, en ze zoeken haar. Iemand roept haar naam, vlakbij de badkamer, vastbesloten om haar te vinden en de klus af te maken. De vrouwen dreigen te worden verraden. Nog net op tijd kunnen ze vluchten, midden in de nacht, naar een Frans legerkamp. Ze zijn vrij, maar nog steeds midden in de horror in Rwanda.

Wanneer het weer veilig is keert Immaculée terug naar haar dorp. Ze ziet schimachtige gezichten van extremistische burens die door kieren in gordijnen en door gesloten hekken naar haar staren.

Tutsi burens die overleefden begroeten haar en vertellen tot in detail hoe haar familie is omgebracht. Hun verhalen zijn weerzinwekkend en Immaculée voelt alle bereidheid om te vergeven uit zichzelf wegtrekken. Gevoelens van haat en behoefte aan wraak vullen haar hart en slepen haar mee, weg van het licht en de vrijheid van vergeving. Ze voelt zich eenzamer dan ooit en bidt tot God om haar te helpen.

De donkere gevoelens maken plaats voor diep verdriet. Ze realiseert zich dat de mensen die haar familie kwaad hebben gedaan, zichzelf nog veel meer kwaad heb-

ben gedaan. Natuurlijk moeten ze worden gestraft. Maar Immaculée bidt ook voor compassie, omdat alleen zo de cirkel van haat en vergelding doorbroken kan worden. Ze beseft dat ze altijd in de verleiding zal blijven om te haten en te beschuldigen, maar ze besluit dat wanneer deze gevoelens ontstaan, ze die niet zal laten groeien, maar zal bidden tot God om zijn liefde en vergeving als bescherming. In een droom ontmoet ze haar familie weer. Ze zijn in de hemel en hebben het goed. Ze vragen Immaculée niet langer stil te staan bij het lijden waarmee ze gestorven zijn, maar hun schuldenaren te vergeven.

Een paar weken later gaat ze opnieuw terug naar haar dorp. Deze keer naar de gevangenis waar de Hutu extremisten nu opgesloten zijn. Ze wil er de bendeleider zien die verantwoordelijk is voor de dood van haar dierbaren. Ze schrikt, ze herkent hem meteen als hij bij haar wordt gebracht: Felicien, een onberispelijke zakenman met wiens kinderen ze vroeger speelde. Hij wilde hun land hebben en wilde daarom de hele familie uitgeroeid hebben. Het was zijn stem die ze gehoord had toen hij jacht op haar maakte. Nu is de man er erbarmelijk aan toe. Immaculée beseft dat hij gedoemd is te leven in kwelling en spijt, ze voelt een golf van medelijden met hem. Ze voelt zijn schaamte. Eén moment ontmoeten hun ogen elkaar. Immaculée steekt haar hand uit en zegt waarvoor ze gekomen is: 'Ik vergeef je.'

Bron: Immaculée Ilibagiza. Left to tell. Uitgeverij Hayhouse

Straf en vergeving: de wederkomst van Monte Cristo

door Mathijs van Alstein (geestelijke in de gemeente Zeist)

"Wraak is een gerecht dat het best koud geserveerd wordt". Dit is het motto van de Graaf van Monte Cristo, het onvergetelijke personage uit de gelijknamige roman van Alexandre Dumas. Wat het precies inhoudt om niet met kokend bloed maar in alle rust en bedaardheid vergelding te zoeken, wordt ons in meer dan twaalfhonderd bladzijden duidelijk gemaakt.

Centraal in dit boek, dat destijds als feuilleton verscheen en het Franse publiek jarenlang op het puntje van de stoel hield, staat de figuur van Edmond Dantes, een jonge matroos die door een complot van lafhartige mannen – elk van de drie samenzweerders heeft zijn eigen, boosaardige redenen – vals beschuldigd wordt en een levenslange gevangenisstraf krijgt. In een kerker op een eiland bij Marseille is het zijn lot om door iedereen vergeten te worden.

Na jarenlange eenzaamheid en vertwijfeling komt in de cel naast hem een andere gevangene. De twee mannen graven zich een weg naar elkaar en een diepe vriendschap ontstaat. Zijn celgenoot, Abbé Faria, blijkt een geleerd man te zijn die in het bezit is van een fabelachtige schat. Hij leert Edmond Arabisch en Italiaans, onderwijst hem in de wetenschappen en de schone kunsten en brengt hem alle gedragsregels van de high society bij. Wanneer Faria sterft, neemt Dantes de plaats in van zijn lijk en zo lukt het hem te ontsnappen uit de zwaarst bewaakte gevangenis van Frankrijk.

Op het eiland Monte Cristo, een onbewoonde rots voor de kust van Toscane, gaat hij de verborgen schat ophalen die nu enkel hem toekomt. Na meer dan twintig jaar gevangenschap is hij niet alleen vrij, maar ook hoog opgeleid en een van de rijkste mannen van Europa. Driehonderd bladzijden hebben we al achter ons, wanneer in de hoge burgerij van Rome en Parijs een mysterieuze, bleke, door scherpe gelaats-trekken getekende man verschijnt, die met zijn fortuin, zijn eruditie, zijn talenkennis en buitengewone hoffelijkheid de aandacht van iedereen krijgt. De mannen die hem vals beschuldigden hebben het intussen ver geschopt: ze zijn rechter, luitenant-kolonel en bankier geworden. De graaf mengt zich welwillend in hun aangelegenheden. Hij wordt vriend aan huis. Iedereen is vol van hem. Niemand herkent hem.

Wet en genade

Het verlangen gedaan onrecht te vergelden kan niet kwalijk genomen worden. Het is zelfs een hoeksteen van onze samenleving. Niemand wil een straffeloze maatschappij. Wanneer iemand een kind doodt, willen we een zware gevangenisstraf. Iets anders is voor ons ondenkbaar en dat met recht. Maar hoe staat het dan met de vergeving? Is die compatibel met de straf? Wij zijn na twee millenia christendom zo gewend geraakt aan de vergevingsretoriek van Jezus, dat we amper nog stil staan bij de subversiviteit ervan.

De Graaf van Monte Cristo. Uit: A. Dumas (1846), Le comte de Monte Cristo (eerste uitgave)

De schriftgeleerden en Farizeeërs willen de overspelige vrouw stenigen, want zo gebiedt hen de wet van Mozes (Joh. 8:3-11). Jezus spreekt de vrouw echter vrij. Zij begaat een zonde, daar twijfelt niemand aan, maar de wet wordt buiten werking gesteld. De vrouw gaat vrijuit, de zonde wordt haar niet aangerekend. Wat betekent dit? Het betekent dat de wet straft en de genade vergeeft. Dit lijkt op zijn beurt te zeggen dat de wet rechtvaardig is en de genade niet, want wie wil er nu in een wetteloze wereld leven, een wereld waarin alles mag?

Precies dit spanningsveld zorgde bij Paulus, die veel meer dan de andere apostelen een denker was, voor grote innerlijke onrust. Hoe is het mogelijk dat na eeuwen van strenge wet de geestelijke wereld plots de vergeving propageert? "Mij is de wrake, ik zal vergelden", zo sprak Jahweh (Deut. 32:35). Zijn de goden bij monde van Christus dan van mening veranderd? In zijn brief aan de Romeinen gaat Paulus het raadsel van de vergeving en haar gespannen verhouding met de wet rigoureus na. Het is beslist geen toeval dat deze brief, die tot op vandaag bepalend blijft voor dit vraagstuk, gericht is aan een volk, het joodse, dat als geen ander beheerst wordt door de wet; en dit bovendien aan joden die wonen in een stad, Rome, die wetgevend was als geen andere. Joden in Rome: dit symboliseert de gekwadraterde gehoorzaamheid aan de wet. Precies aan het voor dit thema moeilijkste van alle publicen wordt de leer van genade en vergeving onderwezen.

Hoe pakt Paulus dit aan? De wet straft, de genade vergeeft; dat is juist, zegt hij. Maar was het niet de wet waardoor de zonde in de wereld kwam? Zonder wet is er immers geen overtreding (Rom. 5:13). Als de wet de zonde, de overtreding brengt, wat brengt de genade dan? Hier tast Paulus in het diepe, om daar nieuwe grond te vinden: als de wet de zonde brengt, dan brengt de genade het heil (Rom. 5:16-17). Voordat de mens een vrucht plukte van de boom van kennis van goed en kwaad, was hij naïef en onschuldig. Pas door het gebod niet van deze boom te mogen eten, werd de zonde mogelijk.

De goddelijke vergeving is het tegengewicht voor dit feit. Zoals de wet de zondeval bracht, zal de genade de redding brengen (Rom. 5:18). Dit is hemelse balans. De wet rechtvaardigt door gehoorzaamheid; de genade echter, zo kan Paulus verkondigen, rechtvaardigt door het geloof (Rom. 10:5-9). Zo staat aan het begin van het heilsverhaal de boom van kennis van goed en kwaad, de boom van wet en zonde (Gen. 3:3), en aan het eind ervan de boom des levens, de boom van genade en vergeving (Openb. 22:2). Van deze levensboom eten wij iedere keer wanneer we gelovend ter communie gaan. Zo wordt onze zondekrankheid geheeld.

Wet wordt tot geweten

Hiermee is een grote omwenteling verbonden, die zich niet alleen in onze tijdsrekening uitdrukt. Het voor en na Christus is niet alleen lineair in de tijd, maar ook kwali-

tatief in de ruimte. De wet wordt opgelegd en is dwingend, komt van buiten; de genade echter komt van binnen, kan enkel in vrijheid aangegrepen worden en dwingt nooit. Zij woont in ons. Het Griekse woord voor wet is *nomos*. Het Griekse woord voor 'het andere', datgene wat van buitenaf komt, is *hetero*. De wet maakt de mens, zou je zo kunnen zeggen, heteronoom, dat wil zeggen: bepaald door iets anders dan hemzelf. Het Griekse woord voor 'het eigene', datgene wat van binnen-uit komt, is *auto*. Pas de genade maakt de mens dus autonoom.

De wet zet zich daarmee voort als geweten. Ik doe wat goed is, niet omdat het moet, maar omdat ik het zelf wil. Dat is de filosofie van de vrijheid niet in de 19e maar reeds in de 1e eeuw na Christus! De wet brengt knechtschap; de genade brengt vrijheid. Dit is de kern van de leer van Paulus aan de Romeinen. In die zin is de goddelijke vergeving geen onrechtvaardigheid maar integendeel een diep herstel van kosmisch evenwicht. Wat door de wet ten val kwam, wordt door de genade weer recht op gezet, wat overigens de letterlijke betekenis is van het woord herstel. De genade brengt zo de opheffing van de wet in de dubbele betekenis van het woord opheffen: de wet wordt èn ongedaan gemaakt èn op een hoger niveau getild, dat wil zeggen in het hart gedragen als innerlijk kompas. In een wereld waar enkel het geweten heerst, zijn wet en straf overbodig geworden: "Ga en zondig van nu af aan niet meer" (Joh. 8:11).

*Ga en zondig van nu af aan niet meer. 'Christus en de overspelige vrouw',
Gerard ter Borch (1616), Rijksmuseum Amsterdam*

Iets van dit alles moet Alexandre Dumas begrepen hebben toen hij zijn graaf de mooie naam Monte Cristo gaf. Want het genie van deze roman is niet dat die eindigt met een bloederige slachtpartij waarin bruut wraak genomen wordt. Wat de drie samenzweerdere ten val brengt, is uiteindelijk niets anders dan zichzelf in de aanwezigheid van de graaf. De pure kracht van het geweten die door deze voorname gestalte in hun omgeving verschijnt, maakt dat hun wandaden, die zich niet beperkt hadden tot een complot vroeg in hun leven, voor iedereen aan het licht komen. Hun verduisterd hart wordt openbaar wanneer de reinheid van Edmond Dantes hun lot doordringt. Dit wordt hun ondergang. De graaf heeft zijn naam dus niet gestolen. Net als Christus straft de oud geworden zeevaarder niet. Hij is. Uit dit zuivere zijn ontspringt de ware rechtvaardigheid, die geen straf nodig heeft om zich te doen gelden.

Heer, reken het hun niet aan ...

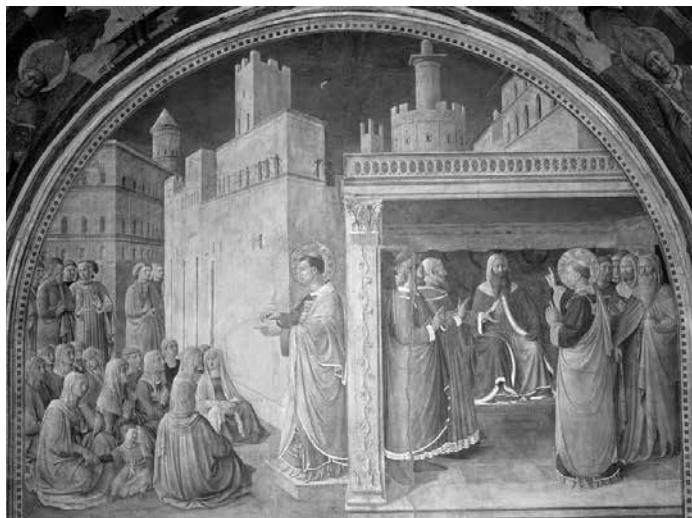
door Marianne de Nooij (geestelijke in de gemeente Amsterdam)

De 26^e december, tweede kerstdag, is de naamdag van Stefanus, een leerling uit de beweging van de eerste christenen. Het is zijn sterfdag, waarop hij in het jaar 35 of 36 na Chr. door steniging om het leven kwam. Dat lijkt op het eerste gezicht niet meteen zo'n kerstthema, maar dat is het toch meer dan je misschien denkt.

In de eerste oergemeente van christenen in Jeruzalem, die zichzelf 'de Weg' noemde, kiezen de twaalf apostelen zeven leerlingen die tot *diaken* worden benoemd en tot taak hebben voor de armen te zorgen. Als eerste van deze zeven wordt Stefanus genoemd. Hij heeft talent in het omgaan met andersdenkenden. Maar hij neemt geen blad voor de mond in het verkondigen van het radicaal nieuwe van het jonge christendom, dat boven de wet van Mozes en boven de tempel uitgaat. Voor de zittende elite van tempelpriesters, schriftgeleerden en farizeeërs, die alles wat met de beweging van 'de Weg' te maken heeft de kop in willen drukken, is het niet eenvoudig om hem iets ten laste te leggen.

Aangezicht van een engel

Uiteindelijk wordt Stefanus aangeklaagd met dezelfde tenlastelegging als enkele jaren eerder voor Jezus: dat hij de tempel in drie dagen zou willen afbreken en weer opbouwen. Ze menen dat Stefanus net als Jezus de tempel wil vernietigen. Ze begrijpen niet dat de tempel – als oerbeeld van het mensenwezen zoals dat in de te verwachten Messias tot verschijning zal komen – na de opstanding van Christus zijn

*'De toespraak van Stefanus', Fra Angelico (1449). Nicolaaskapel
Vaticaan*

eigenlijke betekenis heeft verloren en als cultusoornd overbodig is geworden. Nu Christus de dood heeft overwonnen en in mensenzielen een woning heeft gevonden, is het menselijke lichaam zelf de tempel voor de godheid geworden en is het doel van Salomo's tempel vervuld.

Voor de Hoge Raad houdt Stefanus zijn beroemde toespraak. Hij schetst een beeld van de joodse geschiedenis vanaf Abraham en hoe de engelenwereld daarin werkzaam is geweest. De mens heeft zijn plek tussen dier en engel in. De herrezen Christus, aan wie Stefanus in zijn hart een woning heeft gegeven, straalt tijdens deze toespraak zo door hem heen, dat zijn tegenstanders hem waarnemen met 'het aanzicht als van een engel'. Dit maakt hen zo bezeten, dat ze hem aan de dood willen uitleveren: hij moet worden gestenigd.

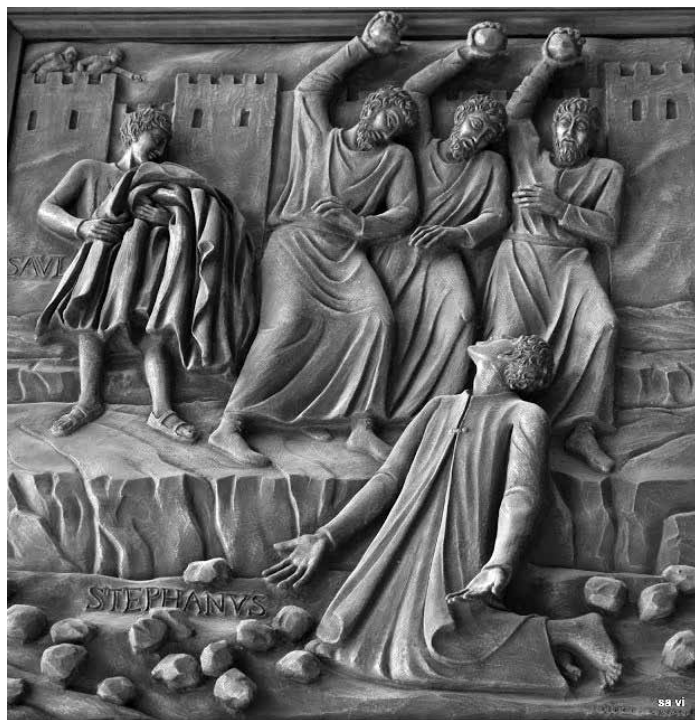
Stefanus antwoordt op deze haat niet met haat. De woorden die hij spreekt op zijn weg naar de dood doen denken aan de kruiswoorden van Christus. Voordat de steniging begint ziet hij in een visioen de Mensenzoon zitten aan de rechterhand van God (vgl. 'Heden zul je met mij in het paradijs zijn'). Bij aanvang van de steniging roept hij 'Heer Jezus, ontvang mijn geest' (vgl. 'In Uw handen beveel ik mijn geest'). En tijdens de steniging bidt hij: 'Heer, reken hun deze zonde niet aan' (vgl. 'Vader vergeef het hun, zij weten niet wat zij doen'). De Christusgeboorte in een mensenziel is bij Stefanus volledig tot verschijning gekomen.

Saulus

Een nog jonge farizeeër met de naam Saulus, die buitengewoon fel is waar het gaat om het bestrijden van de beweging van 'de Weg', slaat de steniging van nabij gade, terwijl hij op de mantels past van degenen die de stenen werpen. Wat Saulus hier meemaakt werkt diep door in zijn ziel. De aanblik van de stervende Stefanus die de

geestelijke wereld binnengaat laat Saulus niet meer los. Een cruciaal gegeven in deze gebeurtenissen is dat Stefanus zijn tegenstanders hun daad vergeeft. Zijn voorbede 'Heer, reken hun deze zonde niet aan' schept de mogelijkheid voor een toekomstige metamorfose in hun lot, zoals dat bij Saulus later zichtbaar zal worden in wat er gebeurt voor de poort van Damascus.

In zijn boek 'De spirituele betekenis van vergeving' omschrijft Sergej Prokofieff de karmische betekenis van vergeving – vrij weergegeven – als volgt. Schenkt iemand een ander waarachtige vergeving, dan ziet hij vrijwillig af van de karmische 'schadeloosstelling', waarop hij objectief recht heeft in volgende incarnaties, wanneer een ander hem onrecht heeft aangedaan. Door vergiffenis te schenken komen krachten van de hogere engelhierarchieën vrij. Zij kunnen, nu ze niet meer aan de uitvoering van de onwrikbare karmawet van 'schadeloosstelling' gebonden zijn, worden ingezet als vrij aan de wereld geofferde geestelijke krachten, die vanuit de aardse beleving kunnen worden aangeduid als 'genade'. Elke daad van vergeving schept een vrije ruimte in het karmische weefsel, waarin Christus als heer van het karma kan werken. Zo verandert de mens met iedere vergevingsdaad een deel van het kar-

*'Saulus past op de mantels bij de steniging van Stefanus'.
Relief Paulusbasiliek Rome*

misch-wetmatige veld tot het werkgebied van Christus als de heer van het karma. Wie vergeeft, kan zo steeds bewuster medewerker van Christus worden. Tot zover Prokofieff.

Stefanus schept door zijn vergevingsdaad de mogelijkheid voor verwandeling in het lot van zijn moordenaars. Hiervan wordt iets zichtbaar wanneer Saulus niet lang daarna naar Damascus

wordt gestuurd. Hij heeft een brief bij zich met de opdracht tot bestrijding van de beweging van 'de Weg', die ook in Damascus actief is geworden. Vlak voor Damascus heeft Saulus een overweldigende lichtervaring die hem blind maakt. Hij hoort een stem die vraagt: 'Saul, Saul, waarom vervolgt je mij?' Op Sauls vraag 'Wie ben je Heer?' klinkt het antwoord: 'Ik ben Jezus die jij vervolgt. Maar ga naar de stad, daar zal je worden gezegd wat je moet doen.' Deze diep ingrijpende gebeurtenis in Sauls lot maakt dat hij uiteindelijk de grote apostel Paulus wordt, die de beweging van 'de Weg' verspreidt door heel Klein Azië, Griekenland en Italië, waar hij overal kiemen voor christelijke gemeenten plant.

Beschermmer

De martelaarsdood van Stefanus en het 'sterven' van de farizeeër Saulus voor de poort van Damascus, uit wie de apostel Paulus wordt geboren, zijn nauw met elkaar verweven. In het toneelstuk 'Met Paulus op pad', dat de kinderen in de Andrieskerk in Amsterdam hebben opgevoerd, kreeg Stefanus een onverwacht grote rol. Reeds aan het begin van het toneelstuk stierf hij; hij werd gestenigd buiten het blikveld van de toeschouwers, die echter wel konden zien hoe Saulus midden op het podium die hele gebeurtenis in de verte diep in zich opnam. In het verdere verloop van het toneelstuk speelde de wit gesluisde gestorven Stefanus een grote rol als beschermmer van Paulus, die hem vanuit de wereld van de gestorvenen goede raad gaf en Paulus hielp waar dat nodig was.

Stefanus heeft het wezen van Christus volledig in zich opgenomen. In zijn daad van vergeving kun je de dood overwinnende kracht van Christus zelf beleven. Christus is volledig geboren in zijn leerling Stefanus. Dat maakt de 26^e december als sterfdag van Stefanus ook echt tot een geboortedag, een Kerstdag.

Literatuur

- *De lotgevallen van Stefanus en Saulus zijn in het Nieuwe Testament beschreven in Handelingen van de Apostelen hst 6 t/m 9.*
- Besterveld, T. (2022). *Het licht van Damascus – Een nieuwe kennismaking met Paulus.*
- Lenz, J. (2008). *Stephanus und Paulus.*
- Nooij, M. de (2018). *Met Paulus op pad. Toneelstuk, deels gebaseerd op het jeugdboek 'Paulus van Tarsus – Voortvarend op weg' door S. Knijpenga (2018).*
- Prokofieff, S.O.(1996). *De spirituele betekenis van vergeving. Uitg. Vrij Geesteleven*

Adventstijd

In het epistel (het begin- en slotgebed) van de mensenwijdingsdienst in de Adventstijd horen we hoe Gods wording is verborgen in de menswording; en over hoe het Heil dat we in de Adventstijd verwachten mensentrostend spreekt. In onderstaande persoonlijke bijdrage laat Marjolein te Pas zien hoe dit zichtbaar kan worden in de menselijke biografie.

Gods wording in de mens

door Marjolein te Pas (geestelijke met emeritaat)

De berichten over Oekraïne deden mij terugdenken aan mijn moeder, die bijna negen jaar geleden overleden is. Zij heeft de Tweede Wereldoorlog meegemaakt. Toen de oorlog begon was zij dertien jaar, achttien was ze bij de capitulatie. Als zoveel kinderen en jongeren in oorlogstijd heeft ook zij teveel gehoord en teveel gezien. De spanning, de verantwoordelijkheid, het bombardement, het opgesloten zitten en geen kant meer op kunnen, hebben diepe sporen achtergelaten. Toen de bevrijding kwam, was de opluchting groot en de vreugde immens, maar de oorlog was voor haar niet voorbij. Haar hele leven maakte de oorlog deel van haar uit: de dreiging, de zorg, de angst ...

In haar dromen rende zij na spertijd in volstrekte duisternis weer in paniek voor schreeuwende soldaten uit die haar achterna kwamen. Ook al was zij voor ons kinderen een enorm lieve en zorgzame moeder, haar woede naar de Duitse bezetter bleef en uitte ze in woorden zodra zij de door haar zo gehate taal hoorde. Werd er

op vakantie luid in het Duits gesproken, hoorde zij een bepaalde toon, dan ontvlamde er iets in haar, nare herinneringen borrelde naar de oppervlakte. Ik vermeed het met haar over de oorlog te spreken en keek mensen weg die het waagden het er met

haar over te hebben vanwege de moeilijke nacht die daarop zeker zou volgen. De dagen naar 4 mei toe waren als lood en 5 mei was niet alleen voor de mensen in 1945 een bevrijding. Ook wij kinderen hadden weet van haar herinneringen.

Stamelen, stotteren

En toen besloot ik in 1999 naar Duitsland te gaan om aan het priesterseminarie in Stuttgart te studeren. Ik vertrok, haar jongste kind, voor ongeveer vier jaar. En ik leerde Duits spreken en genoot van de taal; voelde me al snel op mijn plek en maakte vrienden. Ik had het naar mijn zin, maar na negen maanden werd ik door het thuisfront gebeld. Het was mis, helemaal mis met mijn moeder. Ze moest geopereerd worden aan een zeer agressieve vorm van kanker. Haar overlevingskansen waren gering. Ik had nauwelijks geld.

Natuurlijk besloot ik zo snel mogelijk naar haar toe te gaan, maar op en neer reizen zat er niet in. Mijn Duitse studiegenoot en vriendin aarzelde geen moment en zei: "Ik heb teveel, waar jij te weinig van hebt. Dus er is helemaal geen probleem. Ga, ik betaal een retour en zo nodig nog een keer en nog een keer." Zo reisde ik een aantal malen naar Nederland en weer terug en kon op de cruciale momenten bij haar zijn.

Mijn moeder werd geopereerd en herstelde wonderwel, hoewel zij te maken kreeg met allerlei naweeën. Maanden na de operatie, ik was weer in Stuttgart, zei ze aan de telefoon: "Ik heb nagedacht. Je had nauwelijks geld. Hoe is het je gelukt vanuit Duitsland een paar keer na elkaar naar me toe te komen?" Ik vertelde het haar. Ze werd er stil van.

Rond Kerstmis 2000 was ik weer bij haar. Ze leek gekrompen en zag er breekbaar en vermagerd uit. Haar ijzeren levenswil sleepte haar door alle ellendige behandelingen heen. De telefoon ging, terwijl ik in de keuken was. Mijn moeder nam vanaf haar bed in de woonkamer de telefoon op. Ik liep naar de deur, want ik had zo'n vermoeden dat het voor mij zou zijn. Ik hoorde haar iets zeggen en bleef vervolgens stokstijf staan. Ik kon mijn oren niet geloven, maar het was werkelijk waar. Mijn moeder sprak ..., probeerde iets te zeggen in het Duits; het meest gebroken Duits dat ik ooit had gehoord, maar toch. Het was mijn Duitse studiegenoot en maatje die belde. Mijn moeder stamelde en stotterde hoe dankbaar zij was, dat zij mijn reizen op en neer betaald had en wat het voor haar betekend had. Door zich uit te spreken in de door haar zo gehate taal, doorbrak zij een muur van woede en pijn, opgebouwd in een door de oorlog getraumatiseerd en beschadigd mensenleven.

Vanaf dat moment veranderde zij. Ze werd mild. Haar boosheid verschrompelde. Er kwam vrede. En die vrede voelde, midden in de duisternis van haar ziekte en pijn,

als een geschenk uit de hemel. Een vrede die eindelijk bevrijding bracht. Dat was ook wat mijn door schuldgevoel getekende Duitse medeseminarist ervaren mocht. En ook ik voelde de verlichting als kind van mijn moeder.

Helende vrede

Ik schrijf dit persoonlijke verhaal, vanwege de bovenpersoonlijke boodschap die erin schuilt. Mijn vermoeden is dat vrede niet alleen geen oorlog is, ook al hoop ik vurig dat de oorlog in Oekraïne snel tot een einde komt. Maar ik denk dat vrede ook van doen heeft met door het leven getekend worden, diep leed ondergaan en toch proberen op te staan; met loslaten, afbreken en weer oprichten; met stamelen en stotteren en eens of ooit proberen - ondanks verdriet en pijn - een manier te

vinden om contact te herstellen, hoe dan ook te communiceren.

Mogelijk heeft een dergelijke vrede een veel grotere uitwerking dan wij ons realiseren: een vrede die licht kan verspreiden in de omgeving, op de aarde, in de kosmos, in de geestelijke wereld; waarin in de mensenziel ruimte kan ontstaan voor Christus, voor Zijn licht, voor Zijn vrede, die 'mensentroostend' (Adventsepistel) en helend wil zijn; waarin Gods wording zich in het worden van de mens kan openbaren.

Mijn moeder mocht, voordat zij door de poort van de dood ging, nog veertien jaar in vrede leven. Af en toe werd zij nog in haar droom achterna gezeten.

*Gods wording in de mens: 'Glanz der Seele', Ninetta Sombart
in Volker Harlan 'Ninetta Sombart - Leben und Werk', 2004
Uitg. Urachhaus*

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding – van voor de geboorte tot na de puberteit – aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg doormaakt. Docent Arine van der Heul gaat op zoek naar hoe in kinderen de kracht om te vergeven gewekt kan worden.

Oog om oog, tand om tand?

door Arine van der Heul (docent vrije school, gemeente Zeist)

Vergeven lijkt een van de moeilijkste opgaven te zijn, waarvoor je als mens gesteld kunt worden. Gemakkelijker lijkt het als een ander niet vergeven hoeft te worden, als de kous af kan zijn met een straf. Maar is die kous wel af met een straf? En wat is de passende straf? Maakt die het gedane onrecht goed? Het slachtoffer kan nog steeds lijden onder wat hem is aangedaan, geteisterd door woede, haat of wraakgevoelens. Je bevrijdt niet alleen de ander maar ook jezelf pas als je iemand kunt vergeven. Kunnen kinderen wel vergeven, zoals een volwassene dat soms met veel moeite en na een lange worsteling kan?

Van het 'Oog om oog, tand om tand' uit voorchristelijke tijd is het een lange individuele ontwikkelingsweg naar en in onze tijd, waarin de mens gevraagd wordt vanuit verinnerlijkte wetten te leren leven. De mens van nu kan een innerlijk kompas, een vrij geweten ontwikkelen. Het is aan ouders en leerkrachten, eigenlijk aan alle volwassenen, om mee te werken aan de morele opvoeding van een kind. Kun je ervoor zorgen, dat een ander een goed mens wordt?

Eerder kun je ervoor zorgen, dat een kind een goed mens wil worden, dat het 'Hem wil zoeken', zoals het kind tijdens de kinderdienst mag zeggen. Een volwassene, die een kind meegeeft 'Wat jij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet', vraagt het kind zich terug te houden vanuit empathie, gebaseerd op diens eigen ervaring. Het is niet alleen een waarschuwing tegen het oproepen van onheil over jezelf.

Schone lei

Hoe blij kun je als leerkracht zijn als het kind, waar je daags tevoren een aanvaring mee hebt gehad, de volgende ochtend met een stralend gezicht op je af stapt om je

een hand te geven, alvorens de klas in te lopen. We beginnen met een schone lei. Het leven tussen ons blijft stromen. Heeft het kind zichzelf of jou vergeven? De nacht heeft in elk geval gewerkt, zo noem je dat vaak als leerkracht. Hebben we elkaar misschien ontmoet in de nacht en kwam daar begrip uit voort?

Mijn ervaring is, dat een kind niets liever wil, dan met zijn klasgenoten en leraren op goede voet te staan, wat nog sterker geldt wanneer het gaat om zijn belangrijkste opvoeders, zijn ouders. Uit een diepe liefde voor hen, in het volste vertrouwen dat zij het beste met hem voorhebben, wil het kind aan de hand genomen worden en leren een goed mens te worden. Bijna ieder kind heeft wel eens iets stouts gedaan. Hoewel alle kinderen, zeker als je ze alleen voor je hebt, op engeltjes kunnen lijken, zijn ze dat toch niet. En hoe voeden we nu die stoute engeltjes op? Hoe kun je hen leren nu en later als zij volwassen zijn van binnenuit tot het juiste handelen te komen naar zichzelf en anderen toe?

In plaats van abstracte verhalen of vermaningen, die het ene oor in en het andere oor weer uitgaan, of het enkel en alleen stellen van grenzen, of het een beroep doen op je gezag 'omdat ik het je zeg', werkt in veel gevallen het pedagogische verhaal wél. Een pedagogisch verhaal kun je zelf bedenken, maar een bestaand verhaal kan

ook pedagogisch heel heilzaam werken. Met de beelden van een verhaal kan een kind zich met zijn gevoel verbinden. Het kan herkennen, niet intellectueel en abstract, maar met zijn hart. Het kan zich verplaatsen in een ander, over wie verteld wordt.

Franciscus en de wolf van Gubbio

Als de wolf van Gubbio door Francisus gevraagd wordt, waarom hij zijn slechte daden deed, dan vertelt de wolf, dat hij op sterven na dood was, omdat hij geen eten meer had. Voor de poorten van het stadje Gubbio in het zicht van de inwoners geeft de wolf aan Francisus een poot en belooft plechtig, dat hij niemand meer kwaad zal doen. De inwoners hebben zijn verhaal gehoord en voelen mee met de wolf. Zij beloven

daarom, dat zij voortaan voor de wolf zullen zorgen. Dit verhaal kun je vertellen in de tweede klas van de basisschool. Franciscus is moedig: Hij gaat ongewapend praten met Broeder Wolf (zijn gelijke). De inwoners van Gubbio hebben met de wolf te doen, zij voelen empathie, want zij begrijpen hoe hij tot zijn daden kwam. Daarom kunnen zij hem vergeven. Geen 'oog om oog', maar vergeving blijkt de oplossing.

Zelfreflectie

Met het kind ouder dan 9 of 10 jaar hoeft niet in beelden gesproken te worden en kan veel directer gekeken worden naar de hele situatie. Gaf het eigen gedrag misschien aanleiding aan de ander om iets vervelends te doen of te zeggen? Wat voelde de een, wat voelde de ander? Hoe zou het conflict opgelost kunnen worden? Bewustzijn, reflectie en zelfreflectie worden naarmate een kind ouder wordt, steeds belangrijker.

Hoe we ook als volwassenen ons best doen, er zijn kinderen en situaties, thuis evengoed als op school, waarmee we maar moeilijk tot een goede omgang, een juist pedagogisch handelen kunnen komen. Er zal altijd wel gepest zijn op school, maar het lijkt erop, dat het in de laatste decennia is toegenomen. Helaas is een pedagogisch verhaal dan (vaak) niet toereikend. Als het pesten voortkomt uit een constitutioneel probleem bij de pester of ook bij het gepeste kind, of als sprake is van een psychiatrische aandoening, dan is samenwerking tussen ouders, leerkrachten en therapeuten nodig. Door die gezamenlijke inspanning kan tot zelfreflectie, tot een ontwikkelen van empathie bij de pestkop gekomen worden, die hopelijk mag leiden tot vergeving door het gepeste kind.

Vaak kom ik verhalen van volwassenen tegen, die pas op veel latere leeftijd toekomen aan het verwerken van wat hen in hun vroege kinderjaren of jeugd is aangedaan door die mensen, die zij het meest vertrouwden. Je kunt alleen maar hopen, dat ook zij tot vergeving kunnen komen. Als kind hebben zij ondergaan en weggedrukt wat hen overkwam. Zij hebben geprobeerd te overleven zonder op te vallen. Zelfs op volwassen leeftijd is hulp dan nog geboden.

Liefde meebrengen

Terugkerend naar de schoolleeftijd mag duidelijk zijn, dat het verhaal een genezende werking kan hebben. Maar er is zoveel meer, dat een kind helpt een gewetensvol mens met een groot hart te worden. Daarbij kun je denken aan alle liefdevolle aandacht, die een kind ontvangen mag; het zingen, muziek maken of luisteren, kunst zien of beoefenen; aandacht voor het religieuze, dat onder ander zichtbaar wordt in een verzorgde omgeving, door een liefdevol gebaar; het vieren van jaarfeesten. En niet in de laatste plaats is daar nog de humor, die bevrijdende, gouden humor! Onontbeerlijk lijkt het voorbeeld van de volwassene, hoewel er kinderen zijn die,

geboren op een mesthoop van immoraliteit, toch goede mensen worden. Uit een ander leven en uit de 'nacht', die tussen het ene en het andere leven ligt, hebben zij veel liefde mogen meebrengen. Zij en alle andere kinderen kunnen vanuit de geestelijke wereld geholpen worden.

Christus als leraar van de mensenliefde is ons mensen, groot en klein, in de aller-moeilijkste opgaven voorgegaan. Daar valt zeker ook onder het 'Hebt uw vijanden lief' en 'Overwin het kwade door het goede!' Om dat te kunnen is het nodig om te blijven leren vergeven.

Onder de zon - Jongeren

Gedragen door de groep

door Peter Wansink (Helios - Kampen van de Christen-gemeenschap)

Het Wanderkamp voor jongeren van 21 tot 35 jaar vond dit jaar plaats onder de rook van het Reuzengebergte, nationaal park Krknoše in Tsjechië. In het kleine gehucht Fořt, vlakbij het dorp Černý Důl, hadden we op een veld van boer Joachim onze tenten opgezet.

In dit tijdelijke tentendorp maakt de hele groep deel uit van het huishouden van het kamp: iedereen heeft elke dag een taakje. Zo zijn er bijvoorbeeld mensen die 's ochtends vroeger opstaan dan de rest om ontbijt te maken, is er een team van twee *day-hosts* dat de dag presenteert en aan elkaar praat, poetst iemand de wc's, terwijl een ander een bijzondere lunch bereidt met zelfgemaakte humus of tosti's voor iedereen; anderen vullen de olielampen bij en plaatsen ze op het veld wanneer het donker wordt en de kookploeg van de dag zet een fantastisch avondmaal in elkaar.

Zonnespel

Op Wanderkamp draag je – naar eigen kunnen – altijd een deel van de groep, en de groep zal jou ook dragen wanneer dit nodig is. Zo vormt iedereen een schakel in het geheel. Naast in het huishouden, komt dit op andere momenten ook tot uiting. De *plena*, verdiepingsblokken die elke dag in de ochtend plaatsvinden en door iemand uit de groep geleid worden, zijn hier een goed voorbeeld van.

In het eerste plenum dat dit jaar werd georganiseerd deden we het zogenaamde zon-

nospel. Hierbij kon er één iemand in het midden gaan staan op een klein platform, de rest van de groep hield een of meerdere koorden vast, die aan het ronde platform in het midden bevestigd waren. Langzaam kwam er, op aanvoering van de persoon in het midden of iemand die was aangewezen, meer spanning op de koorden zodat de persoon in het midden van de grond kwam. Op deze manier werd je als individu door de groep gedragen. Een mooie en letterlijke illustratie van wat we op Wanderkamp met elkaar proberen neer te zetten.

Ook gingen we dit jaar op tocht. Iedereen vertrok individueel op een dagwandeling, waarin het doel was je eigen fysieke en mentale grenzen op te zoeken en ook te ervaren hoe het is om alleen op pad te zijn. Als kadering en verdieping voor de wandeling kregen we mee om tijdens de wandeling op zoek te gaan naar een blad en een steen. Het blad stond voor iets in je leven waar je graag afscheid van wilde nemen en de steen voor iets wat je graag wilde behouden. Aan het einde van de tocht, toen we weer terugkeerden op ons kampterrein, volgde een afsluitend ritueel waarbij je op je eigen manier afscheid kon nemen van het blad en de steen en waar ze voor stonden.

Klaagspel

Wanderkamp is een plek waar je uit kan zoeken wie je bent, als individu en in de

groep. In de ontmoeting met anderen kan je ontdekken wat je kwaliteiten zijn en die ook op verschillende momenten oefenen en inzetten.

Naast alle verdieping is er ook veel ruimte voor plezier en zelf-relativering. Op het kamp hadden we dit jaar te maken met ontzettend veel regen. Binnen de kortste keren stond er iemand op om de beste ideeën te verzamelen voor wat we in deze regenachtige dagen konden gaan doen. Ook werd er op een gegeven moment het klaagspel gespeeld. Een iemand mag twee minuten klagen over een onderwerp waar hij of zij echt mee zit. De rest van het groepje luistert twee minuten lang naar het ge-

klaag en geeft vervolgens redenen waarom diegene juist gezegend is met zijn of haar probleem! De klager ontvangt de zegening door te zeggen: "Ik ben gezegend, ik ben gezegend, ik ben zo gezegend." Zo had ikzelf dankzij de regen bijzonder vaak te maken met een lekkende tent, maar – zo herinnerden mijn medespelers me eraan – gelukkig kon ik wel veel tenten uitproberen en zo uitvinden welke uiteindelijk de beste was!

Regelmatig vindt er een avondprogramma plaats, wat ook door een willekeurig iemand georganiseerd kan worden. Een open podium, verhalen vertellen, scout-spelletjes, een wandeling door de omgeving of een avondspel. Of een concert bij de boer, met onze zelf ingestudeerde koor liedjes, zoals dit jaar! Met tot slot elke dag de avondsluiting aan ons kampaltaar.

Wanderkamp vindt ieder jaar op een andere locatie in Europa plaats en is toegankelijk voor mensen die zich in de Wander-jaren begeven (21-35 jaar). Het is een plek waar verdieping en vakantie elkaar ontmoeten!

Staflid worden in een van de kampen?

Ben je 18 jaar of ouder en heb je zin om als staflid mee te gaan met een van de zomerkampen in binnen- of buitenland, geef je dan snel op via www.helioskampen.nl. De stafvormingsdag, waarop alle staven worden samengesteld, is op zondag 5 februari in Zeist.

Kennismakingsinterview

In de komende nummers van 'In beweging' zullen de nieuw gewijde priesters in ons bewindsgebied aan het woord komen.

Drie treden omhoog en drie naar beneden

Thom Kloes (gemeente Zeist) in gesprek met Jeroen Benschop (geestelijke in de gemeente Groningen)

Jeroen Benschop werd 42 jaar geleden geboren in Dordrecht. Hij is opgegroeid in Langerak, een landelijk dorpje aan de zuidoever van de rivier de Lek. Daar als kind wonen, spelen en in de Lek zwemmen, heeft een grote invloed op hem gehad. 'Ik was echt een buitenkind, ging steeds bij de boeren langs, deed aan polsstokspringen, hutten bouwen, van de vrijheid genieten en meeleven met het altijd stromende water

en de boten....' Jeroen komt uit wat hij noemt 'een normaal gezin in de reformatische omgeving van de Bible Belt'. Zijn ouders hebben zich uit hun kerk laten uitschrijven en hem niet laten dopen: 'We hebben zelf genoeg over hel en verdoemenis gehoord op catechisatie, dat gaan we jou niet aandoen.'

Zoeken naar vrijheid

Als kind is Jeroen al vroeg bezig met zingeving, allerlei waaromvragen vechten om zijn aandacht. 'Een beetje lastig voor mijn ouders.' Hij gaat studeren in Utrecht: 'Twee jaar HBO maatschappelijk werk en dienstverlening. Daar ben ik mee gestopt om te gaan reizen. Ik had veel behoefte om de wereld te ontdekken.' Dat heeft hij gedaan. Hij heeft in verschillende landen gewoond, zoals in Engeland, Noorwegen en Zuid-Afrika.

Wat hem drijft is de zoektocht naar vrijheid. 'Ik probeerde me overal los van te maken. Ik ben me gaan verdiepen in het anarchisme en aanverwante bewegingen. Ik dacht dat in zulke bewegingen de vrijheid lag. Dat leek ook even zo, maar het besef kwam al snel dat je je daar ook moet conformeren aan een bepaald gedachtegoed en aan allerlei voorschriften. Ik begon toen te vermoeden dat vrijheid wellicht in het innerlijk gevonden kan worden en niet zozeer in de uiterlijke omstandigheden. Maar dat inzicht had wel tijd nodig om te rijpen.'

Zou het seminarie iets voor me zijn?

Als hij zijn vrouw leert kennen, die de lerarenopleiding doet op Helicon, wordt Jeroen enthousiast voor de antroposofie en komt terecht op de Warmonderhof. Daar wordt hun oudste dochter geboren. Ze laten haar – als incarnatiehulp – dopen in de Christengemeenschap.

Inmiddels als biologisch-dynamische groenteteler op onder andere Camphill gemeenschappen, leert hij de sacramenten en andere aspecten van de Christengemeenschap kennen. 'Me verbinden met de mensenwijdingsdienst ging eerst wat stroef, maar kreeg later grote betekenis in mijn leven.' Jeroen hoort een duidelijke roep om priester te worden en zo groeit de innerlijke vraag of het seminarie iets voor hem zou zijn. 'Dit ook vanuit het inzicht en de ervaring dat de sacramenten zo krachtig, behulpzaam en genezend zijn; ik wilde dat ze voor mensen beschikbaar zouden blijven, ook in de toekomst.' Met dit opkomende inzicht komt ook de twijfel: 'Kan ik dat wel? Is dat niet te onzeker voor mijn gezin?' Maar achter de twijfel blijft de vraag of het seminarie iets voor hem zou zijn. 'Op het seminarie vertelden ze me later, dat je zonder deze twijfel geen priester kunt worden. Dat gaf vertrouwen. Eigenlijk wilde ik al eerder gaan; ik zocht naar moed.'

Een crisis is wegbereider

'Toen ontstond er een crisis op de boerderij waar ik werkte. De samenwerking stopte abrupt. Daardoor kwam er ruimte. Hoewel dat moeilijk was en stressvol, heb ik het ervaren als een ingreep: je krijgt een duwtje in de rug, de weg werd letterlijk vrij gemaakt. Toen heb ik het seminarie in Hamburg gebeld.' Alles gaat dan heel snel, drie weken later begint de opleiding. 'Ik ben gewoon begonnen, de beroepsbegeleidende leerweg.' Er moet daar in Hamburg veel gebeurd zijn, maar we slaan die viereneenhalve studiejaren over en belanden in Groningen, waarnaartoe Jeroen onlangs is uitgezonden. Met Bart Hessen vormt hij het noordelijk convent. Bart is vooral werkzaam in Meppel en Leeuwarden en Jeroen in Groningen, zijn eerste gemeente.

We praten erover wat hem opvalt in Groningen. Als eerste noemt hij dat er veel oudere mensen zijn, zoals overal in de Christengemeenschap, die veel van het werk dragen. 'Echt, *you name it*, en ze doen het.' Jeroen ervaart rijkdom, wijsheid en terughouding bij mensen. Wat hem ook opvalt is dat de mensen helder uit hun ogen kijken. 'Er is hier een bepaalde helderheid en openheid en er is veel ruimte in de ontmoeting.'

En nu?

'Ik sta pas in het werk, dus alles wat ik doe is nieuw voor me. Ik heb afgelopen periode mijn eerste lidmaatschapsgesprek gevoerd, een eerste doopgesprek, de eerste twee uitvaarten, veel sacramentele gesprekken ook. Dat vraagt veel voorbereiding, energie en aandacht.'

We praten over dreigende overbelasting, wat bij meerdere priesters een punt van aandacht is. 'Het is net als met boer zijn, er is meer werk dan dat er tijd in de dag is. De oudere generatie BD-boeren hebben hun leven lang zo ongeveer 24 uur per dag gewerkt, hebben alles geofferd voor de aarde. Zij vinden het moeilijk die instelling niet te projecteren op de jongere generatie. En als jongere generatie heb je ook dat gevoel dat het allemaal moet. Daarom moet je keuzes maken, daarachter staan en genoeg tijd inruimen om uit te kunnen ademen. En je tegelijkertijd focussen op wat essentieel is.'

Jeroen merkt op dat het voltrekken van de sacramenten het meest essentieel is. Daarnaast is er de gemeente die verzorgd moet en wil worden. Daar komen altijd weer onverwachte dingen tussendoor, waardoor een week die al vol was, overvol wordt. 'Nu heb ik op maandag een vrije dag, die houd ik resoluut vrij. Het is gezond en belangrijk (ook voor de gemeente) om ook een leven buiten de gemeente te hebben; om in de wereld te staan, naar het theater te gaan of met mijn zoon te gaan vissen. Dat is echt iets dat ik me voorgenomen heb, maar dat is wel een uitdaging.'

Omhoog en naar beneden

Er zijn meer ambities: een vertrouwde zielzorger zijn is daar één van, aanspreekbaar zijn. Daarbij komt dat Jeroen breder wil kijken dan het eigen kleine kringetje: de kerk in

Groningen meer zichtbaarheid geven, toegankelijk maken voor meer mensen en een naamgevingsproces starten. Als hierbij hulp nodig is ook hulp te vragen van experts uit de gerelateerde werkvelden. 'In dat verband is het niet alleen belangrijk dat we mensen uitnodigen, maar ook dat wij ons als priesters in andere kringen bewegen.' Daarnaast wil hij ouder wordende mensen goed verzorgen. 'Zij maken het hier al veertig jaar mogelijk dat de sacramenten voltrokken kunnen worden.'

'Als priester celebreer je de dienst, je gaat dan drie treden omhoog en na de dienst ga je drie treden naar beneden. Dan ben je weer een mens op weg en iemand die vaak ook niet weet hoe het moet. In gesprek gaan en samen tot iets komen. Daar gaat het om.'

Boeken

De kunst van het goetheanistische gesprek

Het meditatieve gesprek

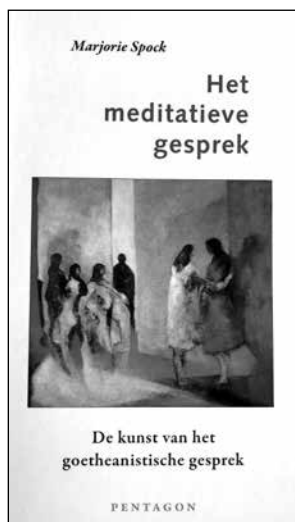
Marjorie Spock

Uitg. Pentagon 2022, €10, 57 p.

door Thom Kloes (gemeente Zeist)

Het meditatieve gesprek van Marjorie Spock is een bijzonder boekje: dun, informatief en handzaam. Maar allereerst trekt haar naam de aandacht. En inderdaad, zij is de jongere zus van de beroemde kinderarts Dr. Benjamin Spock. 'Je weet meer dan je denkt te weten' was de kern van de toen nog revolutionaire boodschap die hij aan opvoeders meegaf. Marjorie zelf (1904 - 2008) ging studeren aan het Goetheanum en vergezelde Rudolf Steiner jarenlang. Later, terug in New York, bracht ze de moderne milieubeweging op gang en gaf ze een aanzet tot het destijds schokkende boek van Rachel Carson *Silent Spring*.

In het voorliggende boekje beschrijft Marjorie hoe je een gewoon alledaags gesprek kunt transformeren in een meditatief gesprek. Dat gaat niet vanzelf. 'Mensen', stelt ze, 'zijn tegenwoordig zo verzot op discussiëren, dat zij zich nauwelijks kunnen voorstellen dat er hogere vormen van gesprek bestaan.' We moeten die vormen vanuit onze intuïtie scheppen. Dat vraagt oefening, bijvoorbeeld luisteren terwijl we al het persoonlijk-gevoelsmatige afleggen. Dan kan het bewustzijn zich afstemmen op in-

tuïtief waarnemen. En ze beschrijft de kaders om aan zo'n gesprek vorm te geven. Marjorie Spock maakt duidelijk hoe het meditatieve gesprek een ideaal oefengebied kan zijn voor onze belangrijke opdracht: dat we zelf spiritueel actief worden en leren hoe we de substantie voor vernieuwing van de aarde door onze eigen inspanning uit de geestelijke wereld kunnen verkrijgen. 'De geestelijke wereld', zo stelt ze, 'verlangt er net zo sterk naar bij ons bekend te zijn als wij verlangen haar te kennen.' Kortom, een bemoedigend boekje.
